

Prof. P. Šmidts

Valuodas kļūdas un grūtumi

Izdevis A. GULBIS, Rigā

Prof. P. Šmidts

Valuodas kļūdas un grūtumi

Izdevis A. GULBIS, Rigā

Latviešu Zemnieku Savienības drukatava
Rīgā, Elizabetes ielā Nr. 14-a

tikā nevaluodnieks ne visai viegli varēs atrast vajadzīgu atbildi. Tuo ievērojot, es nuospriedu salikt savus materiālus par valuodas grūtumiem pēc alfabēta kārtības, lai vajadzīgos vārdus varētu vieglāki atrast.

Vispirms es gribēju apruobežoties vienīgi ar valuodas kļūdām, bet drīz vien nācu uz duomām, ka trūkst mums arī aizrādījumu uz sinonimiem un jaunvārdiem. Jaunākuos nuo pēdējiem es gan neesmu apstrādājis, juo par viņu publicēšanu tagad gādā terminoloģijas komisija, turpretī sveši vēl ir palikuši daudzi nuo vecajiem tautas valuodas vārdiem. Izliekas it kā pie mums būtu nuodibinājušies veseli trīs dažādi stīli. Vienu nuo tiem sastuopam tautas dziesmās, uotru garīguos rakstuos ar bībeli priekšgalā un trešuo jaunlaiku rakstniecībā. Katrā stīlā var atrast nevien savus charakteristiskus vārdus, bet arī iemīlētas gramatikas savādības. Pirmais mūsu uzdevums nu gan būtu gādāt par valuodas vienību mūsu rakstuos un izmantuot papriekšu vecuos valuodas materiālus, pirms ķeramies pie jaunu vārdu atvasināšanas.

Mans nuolūks nebija uzstāties par kādu stingru likumu devēju valuodas lietās, juo daudz nepareizi un lieki vārdi vairs nebūs izsviežami nuo mūsu rakstiem un vienā uotrā gadījumā valuodniekam būs arī jāpiekāpjas pret kultūras valuodu iespaidu. Rakstnieku pienākums tuomēr ir ieturēt tādu kārtību, ka mūsu raksti netiek pārplūdināti ar visādām nepareizībām un ka netiek apkaŗuotas vecas valuodas mantas.

Kas zīmējas beidzuot uz avuotiem, tad turu par savu pienākumu aizrādīt, ka visvairāk esmu izmantojujis prof. J. Endzelina un K. Mülenbacha rakstus.

- apvieniņot, daudzreiz lietuots kā: sāvienuot.
 arājs, kā dzīves uzdevums ir art; arējs, kas kādreiz
 kaut kur ar.
 asmīns, labāki: asmens.
 atdarināt (Meimaņa Estētika 52. l. p.) nachbilden, la-
 bāki: pakaldarīt, pakaldarināt.
 ateja ir atvasināts nuo atiet, atnākt. Отхожее мѣсто būs
 drīzāk nuo eja.
 atgriest (возвратить, latviski: atsūtīt, atduot atpakaļ)
 lūgumus.
 atlicināt bībelē „atstāt“ vietā, kamēr pirmais zīmējas
 vairāk uz sīkumiem.
 atmītne, Ablager (pie Langes).
 atriebties, sich rächen, daudzi saka nepareizi „aprieb-
 ties“ (ägerlich, widerlich werden) vietā.
 atspuole, Weberspule, tautas dziesmās: šaudiklis jeb šau-
 deklis un šautuve, kurā ieliek saivas jeb ķauces.
 atvērā (Juož. 8, 17), leitiski: atvirai, vaļā.
 audakls, labāki: audekls.
 augt augamuo (t. dz.: aug valuodas augamuo) augtin
 augt, augdams aug, aug vienā augšanā, bet bībeles
 „augt augumā“ liekas būt mākslīgs izteikums.
 auguons, sarunas valuodā: budzis, bībelē: trums.
 āķis, latviski: kāsis.
 ārsts ir īsts vācu vārds, kas tiek lietuots starptautiskā
 daktera vietā. Bībelē dziedinātājs (Ez. 3, 7).

B.

- Bairišs ir pārprasts vācu bayrisches Bier, bavariešu alus,
 tāpat kā vārds „glauns“ ir pārprasts krievu vārds.
 baļķis, latv. sija.
 baruot, pareizi: baruot, bet: barība.

- bauslis** ir vecs latviešu vārds, sastuopams jau t. dziesmās (L. D. 30299, 1), un ir cēlies no darbības vārda „bausti“, kas uzglabājies leišu valuodā.
- bausliba** bibelē parasti likuma vietā. Tiesājat viņu pēc savas bauslibas (t. i. sava likuma. Jāņ. 18, 31).
- bāliņš** cēlies no brāļa (J. Endzelīna Latv. gramatika 46. §) un nuozīmē brāli jeb tuvāku radnieku, bet ne tautieti jeb precinieku, kā laikam duomā Rainis (Uguns un nakts 13. un 14. l. p.)
- bānis** ir kāds trauks, der Napf, nevis dzelzsceļš.
- bārdas nazis, raziernazis, bibelē dzenamais nazis** (IV. Muoz. 6, 5. Suoģ. 13, 5. I. Zam. 1, 111), bet latviešiem ir arī savs vecs skutuvis.
- bārgs, pareizi: bargs.**
- bārzda, labāki: bārda.**
- bet** pēc vācu „aber“ priekšzīmes tiek daudzkārt gluži nepareizi nuostādīts pēc subjekta. Viņš bet (er aber, latviski: bet viņš) nenāca.
- bez, bez kā, nuo vācu: ohne zu.** Bez kā pieteiktuos (latviski: bez pieteikšanās, nemaz nepieteicoties). Viņš darija, kas tam Kungam patika, bez vien (labāki: tikai, arī leitiski ir še: tikai) ka tas tā Kunga svētā namā neiegāja (II. Laik. 27, 2.)
- bezgalēja** (labāki: bezgalīga) žēlastība.
- bēniņi, latv. augstenes, arī augša; p. p.: istabas augša, klēts augša, kūts augša.**
- bilde, tiši izduomāts jaunvārds ir aina, kamēr glezna liekas būt radīta pēc vārda „grezna“ parauga.**
- birste, senāk tikai suseklis, tagad arī suka.**
- branga, daž Rnieholz in Bötten, arī: tilandes.**
- brīvuot, labāki: atsvabināt, juo brīvs ir jaunākuos laikuos aizņemts vācu vārds, kamēr „atsvabināt“ jau ir palicis kā par latviešu vārdu.**

- bučnot, bībelē skūpstīt, tautas mutē arī mutēt.
bulšumaks (Ez. 22, 6) kuoceris (vācu v.), zaidaks (nepareizi sagruozīts leišu seidokas, kas ir nācis nuo krievu сайдакъ).
buogs, vecs vārds, Сѣаар, Menge, отрядъ.
buokstābs, latviski: burts, bībelē: rakstu zīme (II. Kor. 6, 5).
buoksterēt, latviski: burtuot.
bute, leste, labāki: plekste.
būris putniem, latv.: spruosts (Jer. 5, 27).

C.

- Caur garīguos rakstuos „nuo“ un „ar“ vietā pēc vācu parauga. Caur (latv. ar) Dieva spēku, durch Gottes Hilfe.
Krita caur (latv. nuo) Dāvida ruoku (II. Zām. 21, 22).
caurlasīt, pareizi: izlasīt.
caurlūkuot, pareizi: lūkuot cauri.
caurspīdēt, pareizi: spīdēt cauri.
cietuošs ir nepareizs divdabis; pareizāki: ciešuošs.
ciltis sastāv nuo vairāk dzimtām.
cirķele pie Elversa zīmēklis.
cīnīšanās biedris (Vil. 1), cīņas biedrs.
cukurs, vecs vārds ir sukurs.

Č.

- Čakārns, labāki: sakārnis.
čiebt, ciept, labāki: ciebt.
čiekurs, ciekurzis, labāki: ciekurs.
čīkstēt, labāki: cīkstēt.
čūlāt, labāki: sūlāt.

D.

Dabiskis, kas ir pēc dabas, labai piemēruots; **dabīgs**, kam krietna daba.

dača, latviski: vasarnīca.

daga (pie Mancela) Dolch.

daiņa jeb **daina** tiek lietuota par daudz dažādās nozīmēs, tādēļ labāki šķirt leišu daiņu no latviešu tautas dziesmas.

dakstiņi, Raunā un Smiltēnē kārņiņi.

dalība (jau pie Glūka) Teilhaben, Teilnahme.

daiļš tiek lietuots arī daiļuma vietā, kādēļ nesaprotami izklausās teikumi: zinātne par **daiļu** (daiļumu), **daiļa** (**daiļuma**) pasaule (Meimaņa Estētika).

dancis, jaunvārds: deĶa, kaut gan arī dancis kā kultūras vārds nebija nicināms.

dancuot, deĶuot, bībelē diet.

daudzējība. Vienību **daudzējība** (Meimaņa Estētika, 64 l. p. labāki: daudzums).

daudzkārtīgi augļi, bet **daudzkārtēji** kaŗi.

daudzskaitlis daudzreiz pēc krievu parauga nepareizi lietuots. Pirmā un otrā klases (pareizi: klase).

debesszils, no vācu himmelblau, pa latviski: zils kā debess.

dēļ un **priekš** tiek pastāvīgi nepareizi lietuoti dātīva vietā. **Dēļ** (**priekš**) apstiprināšanas (pareizi: apstiprināšanai). Turklāt „dēļ“ stāv pēc apzīmējamā lietas vārda: **darba dēļ** nuoskumuši. **Dēļ** mūsu sapulcināšanas (11. Tes. 2, 1, pareizi: mūsu sapulcēšanas dēļ). Tas pats „dēļ“ vēl ieņem „pēc“ un „par“ vietu. Lūgums **dēļ** (pareizi: pēc) atļaujas. Sūdzība pret P. G. **dēļ** laupīšanas (pareizi: par laupīšanu).

dibināšanas diena par piemiņu agrākai dibināšanai; dibināmā diena, kad kas ir jādibina. Sal. dzimšanas diena.

dibins, labāki: dibens; reta, bet vecāka forma ir dubens. dišļērs, bībelē: remesis (II. Zām. 5, 11), jaunvārds: galdnieks.

divprātīgs (Jēk. 1, 2) duplex animo, angļiski: double minded.

dīķis (II. Zām. 2, 13) ezers, juo dīķis, jā atstājams, nuozīmē parasti nelielu ūdens krājumu.

drāte, tautas dziesmās: stīga.

dzelēt, labāki: zelēt.

dzeltēns, vecāks vārds: dzeltāns (leišu geltonas).

dzelžāins. Bismarka dzelžainā (labāki: dzelzu) politika.

dziedāšanas svētki nav par piemiņu vienai dziedāšanai, tādēļ labāki: dziedamie svētki.

dziedināt bībelē arvien „dziedēt“ vietā, kamēr „ārstēt“ ir cēlies, nuo vācu ārstes.

dzimšanas diena par piemiņu dzimšanai, nevis dzimuma diena. Dzimstamā diena t. dziesmās nuozīmē tuo dienu, kur kādam ir nuolemts dzimt. Sal. dibināšanas diena un mirstamā diena.

dzimta (vecs vārds) sastāv nuo vairāk ģimenēm un ir pareizāks vārds nekā svešie ģints, ģinta, ģente, rads.

dzintars, zīgars, labāki: dzīgars.

dzirdēt bībelē pēc vācu „hören“ arī „klausīties“ nuozīmē.

dzirnēklis, zirnēklis, pareizi: zirnēklis.

dzīslā, labāki: dzīsla.

dzuoss, pareizi: zuoss.

E.

Egoisms, pašmīlība, nepareizi: savtība.

elektrišs (Rīgā lietojams), latviski: elektrība jeb elektricitāte. Sal. bairišs, glauns.

elje, nuo veca vācu vārda „Dehlig“, bet tautas mutē gan laikam tikai „eļļa“.

eljes sveces (Jān. 18, 3), **eljes lukturī** (Ap. d. 20, 8) labāki: eļļas lukturī jeb lampas.

elksnis, vecāka forma alksnis.

elle, vācu Hölle, bet pekle ir krievu vārds.

emma (II. Zām. 4, 4), **amba**, labāki: aukle.

ezars, pareizi: ezers.

ēdājs, pareizi: ēdējs.

ērms, pareizi: erms.

ēze, **eiza**, labāki: cilpa.

F.

Familijā ir ģimene, bet ne krievu фамилия, kas nuozīmē arī uzvārdu jeb pavārdu (Ap. d. 1, 23).

filozofs, prātnieks, bībelē gudrais (Ap. d. 17, 18).

G.

Gads. Joas bija septiņus gadus (tauta runā vairāk: septiņi gadi) vecs, kad palika par ķēniņu, un valdīja četrdesmit gadus (parasti: gadu. II. Laik. 24, 1):

galēja tumsība, bet galīgs spriedums.

gapele (vecs vācu vārds) ne gābele, tagad dakšiņas.

gar, pagarināt un gariņš bez miksta r.

garmantas ir atmetams vārds, juo atgādina gaŗas mantas.

Sal. tautas gara mantas.

garš, pareizi: gaŗš.

gārds, pareizi: gaŗds.

glaunība ir vēl nepareizāks vārds nekā glauns.

glauns (smalks) ir rīdzenieku sabuojāts krievu vārds главный, kādēļ tas ir atmetams. Vitebskā ir pāra glaunākas (t. i. smalkākas jeb labākas) viesnīcas.

Sal. bairiŗs, elektriŗs.

graut, pareizi: graut.

grava, pareizi: grava.

grēku plūdi nuo vācu Sündflut, kas ir sabuoājums
nuo Siniflut, lieli plūdi.. Pareizi būtu vienkārši plūdi
kā citās valuodās.

gruntīgs, latv. pamatīgs.

gruntnieks, latv. īpašnieks.

grūt, pareizi: grūt.

grūts, pareizi: grūts.

guodpratīgs, kas guodu pruot; guodpratīgs,
kam guoda prāts.

gušņa, Raunā ušņa, vecāks vārds: usne (leišu usnis).

G.

Ģifts, ģipts, tautas valuodā arī nāves zāles, indeve.

ģimene (nuo leišu valuodas) un familia (nuo lat. v.)
ir pieņemti senās saimes sašaurinātā nuozīmē, lai gan
latiņu familia, kā arī krievu семья, senāk nuozīmēja
tuo pašu, kuo latviešu saime. Skat. dzimta un cilts.

H.

Himna bībelē pateicības dziesma (II. Kol. 3, 16).

I.

Ieiet, vācu eingehen. Francija uz miera sarunām neieies
(latviski: m. sarunu neiesāks, nepieņems). Labi, es uz
tuo ieiešu (latviski: esmu ar tuo mierā).

iejūta (Gemüt), iejūtība, iejūtāmība, iejūšana,
iejūsma (Stimmung), iejūšanās (Meimāna
Estētika). Tik daudz grūti izšķiramu jaunvārdu apgrū-
tina lasīšanu. Turpat vēl sastuopam: aizjūtāmība
(Anfihlung), līdzjūtāmība (Nachfühlung), piejū-
tāmība (Zufühlung).

- iekārst, bībelē: karstam tapt. Saule iekārsa (t. i. iekarsa, bet pareizāki: iesila, arī leišu tulkojumā išilo).
- ierēdniecība, pareizi: ierēdņi.
- iespajds, Einbruch un Einfluß. Pēdējais būtu tulkojumā ielijums.
- iesvētīšanas diena, par piemiņu iesvētīšanai, bet iesvētāmā diena, kad kuo iesvētī. Sal. dibināšanas diena.
- iepriekš (pareizi: priekš) kara.
- itkā, arī kāšu (Juož. 8, 15).
- izir izluokšnes satiksmes vārds, kas rakstu valuodā nebūtu lietojams. Vēstules iz (pareizi: nuo) Krievijas. Iz (pareizi: nuo jeb par) Baltijas vēstures.
- izbrīnuots (vermündert, latviski: izbrīnuojies, viņš tuvojās runātājam. Izbrīnuotie mežasargi (latviski: mežasargi izbrīnuojušies) ieraudzīja mācītāju.
- izcīluošā (labāki jaunvārds: izcila) mākslas forma. Nav taču darbības vārda „izeilt“.
- izdeldēt, bībelē arvien „iznīcināt“ vietā.
- iznest. Sapulce iznesa (labāki: taisīja) lēmumu (jeb vēl vienkāršāki: nuolēma, nuosprieda).
- izpalikt, nuo vācu außbleiben, latviski: iztrūkt, neierasties.
- izsalkšana un iztvīkšana (II. Kor. 11, 27, pareizi: izsalkums un slāpes).
- iztrūcināties (garīguos rakstuos), pareizi: iztrūktees, sabīties. Sal. sapulcināties, apgrēcināties.
- izverdums, pareizi: izvirums.
- izvirināt. Avuots izvirina (pareizi: izverd) savu ūdeni (Jer. 6, 7).
- izredzēt nuo vācu außersuchen, labāki: izvēlēt.
- īkšķis, īkstis, der Daumen, tā īksts, nieris.
- īre, rente, latviski: nuoma, guoba.

J.

Jautājiens, labāki: jautājums.

Jāņa diena, senāk saukta zāļu diena, laikam arī ziedu diena, bet ne Līgu svētki.

jūra, pareizi: jūra, bet jūriņa.

K.

Ka, bibelē parasti „lai“ vietā. Aizstāvi savu kalpu, ka (pareizi: lai) pārgalvji mani nepārvār (Dāv. dz. 119, 122).

kaļķakmens, latviski: uolis, arī radze.

kamēr, arī tiekāms.

kamlāde, latviski: mustava, sistava.

Karalauči, Stönigšberg, nuo karaļa un lauka, nevis nuo kara.

karš, pareizi: karš.

kartūns, pareizi: katūns.

kārst vilnu, bet kāst pienu un karst — palikt karstam.

kārstuvis, kārstava — ieruocis vilnas kāšanai.

kārtnieks (II. Laik. 23, 8) kam nāk kārta.

kāst pienu, bet kārst vilnu.

kāstava, kāstuva, kāstuvīšs, šķidra drāniņa piena kāšanai.

klaips ir liels, kukulis mazāks; kukuļmaize ir mazākuos kukuļuos cepama sāldskāba maize.

klātbūdamas lietas (Ruom. 8, 38), pareizi: klātesuošas lietas (II. Kor. 3, 22).

kļava, vecāks vārds: kļavs (leišu klevas).

kļūmīgs (jaunvārds), verhängnißvoll, tagad atkal cits jaunvārds „liktenīgs“.

kņupe, kņupe, labāki: puoga.

kņābt, kņāpt, labāki: kņābt.

kraupa, **kraupis**, pareizi: **kraupa**.

kraut, pareizi: **kraut**.

kruonis, latviski: vainags, vainaks, puškainis-

kruona nauda (I. Zām. 18, 25) vecs vārds ir: **kriena nauda**.

kruopls ir vācu vārds, kuŗa vietā derētu bībeles vārds „tizls“ un izluoksnes „gaudens“.

kulaka (no krievu valuodas), latviski: **dūre**, **duka**.

kulšanas laiks (III. Muoz. 26, 5), pareizi: **kuļams laiks**.

kunigaikstis, skat. **virsaitis**.

kuņģis jeb **kuņķis** ir aizņemts no igauņiem un apzīmē luopa kuņģi, kamēr cilvēka māgu sauc par **pakrūti**, **bibelē** arī **pasirdi**.

kurš, pareizi: **kuŗš**.

kurvis, latviski: **gruozs**, **pītenis**, **grezelis**, **vācele**, **kārba**.

K.

ķelle, latviski: **mente**.

ķemme (pee austuves jeb **stellēm**), **šķiets**.

ķermens (no senprūšu valuodas), **Körper**, daudzreiz nepareizi **miesas vietā**.

ķeša, labāki: **kabata**.

ķēde (no vācu valuodas). **važas** (laikam no krievu valuodas), tagad bieži vien „saite“, bet saite jau nav īsti **ķēde**.

ķēķis, **kukņa**, **ruovis** ir visi sinonimi un aizņemti vārdi.

ķisens, latviski: **spilvens**.

ķilnieks, **der Getsef**.

L.

- Lab a darītājs (I. Pēt. 2, 14) labāki: labdaris.
l a b s ir! Latvietis saka tikai: labi, jeb: ir labi, bet ne-
kad: labs ir.
l a g z d a, l e g z d a, l a g z d s, l a z d s, labāki: lazda
(leišu lazda).
l a i g a n, bībelē arī: jebšu.
l a s ā s (pareizi: var lasīt, jeb: tiek lasīta) viegli (grāmata).
l a s ī š a n a s grāmata, pareizi: l a s ā m a grāmata.
l a t v i s k a (pareizi: latviešu) valūda.
l ā d ē t, latviski: kraut.
l i e t a v i e š i ir Lietavas iedzīvotāji, bet ne katreiz leiši,
kā laikrakstuos mēdz rakstīt.
l i g z d a, l i z d a, labāki lizds (leišu lizdas).
l i e l i n i e k s, pareizāki: vairumnieks.
l i e t d e r ī g s, zweckmäßig, цѣлесообразный, tagad arī
labnuoderīgs (Meimaņa Estētika), kas nav tik ieteicams.
l i e v e ņ u s v ē t k i (Ezra 3, 4), leitiski: lapbudžu švente,
varbūt labāki: lapbūdu svētki, juo lievenis nav būda nuo
lapām.
l i k u m i s k s, parastāki: likumīgs.
l ī d z s v i n ē t. Svētkus līdzsvinēja (labāki: svinēja
līdz) visa latviešu tauta.
l ī d z r a d ī š a n a, Nachschöpfung (Meimaņa Estētika), varbūt
labāki: pakalradišana.
l ī g u o d z i e s m a s, pareizi: l ī g u o j a m a s dziesmas, bet ir
arī jaunvārds līguotnes, kas nav visai vajadzīgs.
L ī g u o s v ē t k i, pareizi: līguojamie svētki. Skat. Jāņa diena.
l ū g š a n a. Bitten, Beten; l ū g u m s, Bitte, Gebet, Gesuch.
l ū g š a n a s d i e n a, pareizi: lūdzamā diena.
l ū g š a n a s n a m s (Mark. 11, 14), pareizi: lūdzamais nams.

L.

Launa darītājs (Dāv. dz. 5, 6), labāki: laundaris.
lipa, pareizi: lipa.

M.

Mainības (labāki: maiņas) ģimja vaibstuos (Meimāņa
Estētika, 63 l. p.)

maisīt, miščen, nevis krievu мѣшать, traucēt.

mandāgs, mandēgs, latviski: pirmdiena.

mantas kārība (Ebr. 13, 6), labāki: mantkāriba.

mantkāriģs, bibelē tulkuots: naudas kāriģs (I. Tim. 3, 3)

marodērs, latviski: siņnotājs (I. Zām. 13, 17).

mazpamazām nuo krievu: мало по малу, latviski
vienkārši: pamazām.

mazinieks, pareizāki: mazumnieks.

mazpieietams ir nevajadzīģs jaunvārds, labāki: maz
pieejams.

mālēt, tagad: krāsuot un daiļkrāsuot jeb gleznuot. Vārdus
„gleznuot“ un „glezna“ ir radīģis O. Kronvalds pēc
„greznuot“ un „grezna“ parauga.

meduskāre ir tulkuota nepareizi: tīrs medus (Lūk. 24, 42).

medus-salds, honigssüß, latviski: salds kā medus.

mērkaģis, ērms (I. Kēn. 10, 22), labāki: erms, pār-
tiģis (II. Laik. 9, 21).

miesiskas (pareizi: miesas) kaites.

miestiņš ir aizņemts nuo leišu: mieštinis. Veci latviešu vārdi
ir: alus un medus. Tautas dziesmā: Dzeģu alu, dzeģu medu.

miezeris, latviski: piesta.

mirstamā diena t. dziesmās ir tā diena, kad kādam ir
jāmirst, bet piemiņas dienu miršanai ir labāki saukt
par miršanas dienu, tāpat kā Jāņa nuokaušanas dienas
nevaram tulkuot par nuokaujamo dienu. Sal. dzim-
šanas diena.

mīlestība, jaunvārds „mīla“ atgādina kristītu vārdu „Mīla“, kādēļ būtu varbūt pareizāki: mīle (sal. leišu meile).

mīlestības slimis, pareizāki: slimis (vājš) ar mīlestību. mufis, pie Langes: uzmava.

modernieks, moderniecība, labāki: pieninieks, pieniniecība.

mutiska (pareizi: mutes) atbilde.

mūsdienas (Meimaņa Estētika) ir nevajadzīgs saliktenis, labāki pa vecam: mūsu dienas.

mūsļaiķi (Meimaņa Estētika) ir lieks saliktenis, labāki: mūsu ļaiķi.

N.

Našķētājs, latviski: smagurs pēc leišu: smaguris.

nātra, vecāks vārds: nātre (leišu notere).

netiek par daudz bieži lietuots. Asins izliešana nevar nepalikt (pareizi: palikt) bez iespaيدا uz tautas psichi. Kas arī nenuotiktu (pareizi: lai nuotiktu, kas nuotikdams). Kāds arī nebūtu (pareizi: lai būtu, kāds būdams).

nebūt kā pielikums ir aizņemts nuo krievu „нибудь“. Kāds nebūt (latviski: kautkāds, jebkāds), kā nebūt (latviski: kautkā), kur nebūt (latviski: kautkur).

nedāžs. Tikai nedāžās (въ нѣкоторыхъ, latviski: dažās) skolās skolnieki izturuoties ar cienību pret skoluotājiem.

neizrunājamās nuopūšanās (Ruom. 8, 26), pareizi: neizsakāmas nuopūtas.

nemitējamās sāpes (Ruom. 9, 2), pareizi: nemitīgas, nebeidzamas sāpes.

nepatīkumi, pareizi: nepatīkšanas.

nepārvēršams (Ebr. 6, 17 u. 18) pareizi: nenuovēršams,
negruozāms.

netīšām, arī nejauši.

nēzduogs, šņudaugs, vecs latviešu vārds ir: mut-
slaucis.

niedra, niēdre, labāki: niedre (leišu nendre).

nieris, niere, latviski: tā iksts (leišu ingstas). Tu
pārbaudi sirdis un īgstis (Dāv. dz. 7, 10).

nesājs, pareizi: nesējs.

nuo tiek daudzkārt lietuots nepareizi. Nuo mātes (labāk
vienkārši: mātes) austs. Nuo nejauši (von ungefähr,
latviski vienkārši: nejauši). Dzīvuoklis nuo (pareizi: ar)
piecām istabām.

nuost pagēr akuzatīvu, p. p.: ruokas nuost, cepuri nuost
u. t. pr.; tā tad arī: kaŗu nuost, blēzus nuost u. t. pr.,
nevis: nuost ar kaŗu, nuost ar blēžiem!

O.

Oda, bībelē: garīga dziesma (II. Kol. 3, 16).

P.

Paļaušanās (Ebr. 11, 1), labāki: paļāvība.

pamazītēji (Meimaņa Estētika, 48 l. p.) pareizi: pama-
zītēm, pamaziņām.

pamest, verlieren, bībelē arī „atstāt“ un „atlaist“ vietā.
parakstīt, unterschreiben, nevis написать, rakstīt, uz-
rakstīt.

parādīšana (bībelē), labāki: parādība.

paredzēšana (I. Pēt. 1, 2) Vorsehung.

pareģis, arī pareguonis.

pasaulslavēns nuo vācu: weltberühmt, latviski: ar
pasaules slavu.

pat ir daudzreiz tulkuots krievu: же. Tanī pat (latv. pašā) laikā.

pate, pareizi: pati. Tāpat: mazgājusi, mazgājusies.

patgalvīgs (Tit. 1, 7), eigenfönnig.

pavakars, nuovakars (II. Kēn. 7, 5), vakara laiks (II. Muoz. 29, 39 un 41).

pārliccināšanās (Ebr. 11, 1), labāki: pārlicība.

pārmainība (Meimaņa Estētika), labāki: pārmaiņa.

pārtikšana (Jēk. 2, 15), labāki: pārtika.

pedere jeb federe, latviski jaunvārds: atspere.

perve, pervēt, vecāki aizņēmumi: vāpe, vāpēt, tagad parasti: krāsa, krāsuot. Sal. mālēt.

pēdīgs, visbeidzamais, visnekrietnākais; bet pēdējs zīmējas uz laiku un vietu.

pērminderis, pārstāvētājs (Gal. 4, 2), tagad jau parasts jaunvārds: aizbildnis.

Pētera diena, tautas dziesmās saukta arī lapu diena. pie ir bieži sastuopams nevietā. Es duomāju pie viņa (pareizi: par viņu). Tur bija pie (pareizi: ap) četrūkstuošiem (Mark. 8, 9).

pie durkne, pareizi: piedruokne.

pieietams, pareizi: pieejams.

piekrist, beifallen, labāki: piebalsuot.

piekrišana, Beifall, arī piekritība, piekritums, piekritne; bet neviens no šiem vārdiem nav priekšzīmīgs.

pieņēmiņš, empfänglich, labāki: pieņēmiņš.

piepalīdzēt, labāki vienkārši: palīdzēt.

piepaturēt no vācu: beibehalten, pareizi: paturēt.

pie ruocīt no krievu: приручить; labāki: piejaucēt, pieradināt.

pilngadējs, labāki: pilngadīgs.

pilsuonis, Bürger, nepareizi atvasināts no „pils“; bībelē namnieks (Suog. 9, 2).

pirksts, vecāka forma ir pirsts.

pīpēt, labāki: smēķēt.

placis, latviski: vieta, laukums.

plinte jeb flinte un bise (abi vācu vārdi), tagad ieviešās jaunvārds „šautene“.

plaušanas svētki (II. Muoz. 34, 22), pareizi: plaujami svētki.

praņas, latviski: bārkstis.

prasīt, sinonimi: jautāt, vaicāt, tēgāt, klausināt.

pravietis, arī redzētājs (I. Zām. 9, 9), varbūt labāki: pareguonis.

pravietuot, latviski: paredzēt, zīlēt; arī „praviešuot“ skan labāki nekā „pravietuot“.

pretīgs, kas ir pretī, riebīgs; pretējs, kas atruodas pretī.

pretstats (jaunvārds) arī pretmets, Gegenteil.

priekš un dēļ tiek nepareizi lietuoti dātīva vietā, p. p.: malka priekš kurināšanas (pareizi: kurināšanai). Bībelē „priekš“ nereti stāv „nuo“ vietā. Kas priekš (vācu: vor, latviski: nuo) viņa bīstās (Zāl. māc. 8, 12). Tiem bija jābēg priekš (vācu: vor, latviski: nuo) Ajas vīriem (Juoz. 7, 4).

priekšā nākt, latviski: gadīties, ir sastuopams.

priekšstāvniecība, latviski: priekšstāvji, juo nav taču priekšstāvnieka.

priekštecētājs (Ebr. 6, 20), labāki: priekštecis, priekšgājējs.

procenti pie Glūka pagaidi.

psalmi, bībelē svētas dziesmas (Kol. 3, 16).

pulkstins, labāki: pulkstens.

putuošs nuo putēt; bet putuojušs nuo putuot.

R.

Rakstiska (latviski: rakstu) atbilde.

raksturs nuo „raksts“ un izduomāta piedēkļa **urs** atvasināts jaunvārds. Karakteris kā kultūras vārds nebūtu tuomēr atmetams.

ratiņš vērpsanai ir izduomāts tikai vēl 16. gadu simtenī, kad tiek atnesta senā vārpste, kuru arī Rainis varētu likt ratiņa vietā (Uguns un nakts, 12. un 13. l. p.) Tāpat Zāl. sak. 31, 19. stāv ratiņš, kur leišu tulkuojumā sastuopam pareizuo vārdu „vārpste“.

raukt, pareizi: rāukt.

razier-nazis. Skat. bārdas nazis.

rāzēt, palaidņoties. Slimnieks nerāzē, kā runā Rigā, bet muld jeb trakuo.

redzās (latviski: ir redzama) māja.

redzēt, bibelē arī kā vācu šēhen, skatīties.

regavas, vecāka forma: ragavas.

reiz bieži vien kā krisvu „разъ“, kur latvietis saka: jā, kad. Reiz (latviski: jā, kad) tas tā nuolikts. „Reiz“ ir apstākļa vārds ar nuozīmi: vienreiz, kādreiz.

reize ir aizņemts vārds un būtu daudzreiz maināma ar lāgu un kārtu.

rente, īre, latviski: nuoma, guoba.

reti pēc jaunlaiku vācu vārda „ſelten“ tiek nepareizi lietuots „luoti“ vietā. Reti (pareizi: luoti) labs.

riņķis ir pie zirgu lietām, bet **gredzens** uz pirksta.

rēķināt, lāgadīt, t. dziesmās līdzināt, vecs latviešu vārds ir „lēst“ (jau pie Elversa, pēc „dzēst“ parauga).

riebjums, pareizi: riebums.

rietums, pareizi: rietums.

riktīgs, latviski: pareizs.

S.

- Sadraudzība** (I. Jān. 1, 3), biedrība, sabiedrība.
- salauzīt**, bībelē nereti „salaust“ vietā. Kaldēji **salauzīja** (pareizi: salauza) vaŗa stabus (II. Kēn. 25, 13).
- saprast**. Kuo tu **sapruoti** zem vārda brīvība? Latvietis sacītu drīzāk: Kuo tu sauc par brīvību?
- saprātīgs** (I. Laik. 16, 22), pareizi: sapratīgs, nuo **saprast**, nevis nuo **prāta**.
- sapulcināties** bībelē „sapulcēties“ vietā. Sal. **iztrūcināties**.
- sari**, arī **seri**.
- sariešana** (Ebr. 3, 15), labāki: sarūgtinājums.
- sariebt** (Ebr. 3, 16), labāki: sarūgtināt.
- sastapt** bībelē nepareizi savienuots ar dātīvu. **Tev sastaps** (pareizi: tevi sastaps jeb satīks) trīs vīri (I. Zām. 10, 3).
- savaldzināties** (Zal. sak. 29, 6), pareizi: sapīties.
- savtība**. Skat. egoisms.
- sekas**, **panākums**, Meimaņa Estētikā arī **veice**.
- sešķlasēja** (labāki: sešķlasīga) skuola.
- sevaizmirstuošs** (Meimaņa Estētika, 69. l. p.), labāki: pašaizmirtuošs.
- sevapmierināšana** (Meimaņa Estētika, 69. l. p., pie **Niedras**: sevsapmierināšana), labāki: apmierināšanās, pašapmierināšanās.
- sevcieniība** (pie **Niedras**: sevsciēniība), labāki: pašciēniība.
- seviejušana**, **Sich-einfühlen** (Meimaņa Estētika, 53. l. p.), labāki: iejušanās.
- sevizbaudīšana** (Meimaņa Estētika, 69. l. p.), **Sich-aussleben**, labāki: izdzīve, izdzīvuošanās.
- sevmīlestība** (pie **Niedras**: sevsmīlība, pie **vecā El-versa**: pašmīlestība), labāki: patmīlība.

sevs aizliedzīgs (pie Niedras), labāki: paš aizliedzīgs.

sevs apziņa (pie Niedras), labāki: paš apziņa.

sērmulis (III. Muoz. 11, 29), pareizi: sermulis.

simts. Viens simts rubļi (pareizi: rubļu). Pieci simts rubļi (pareizi: pieci simti rubļu).

sirdsapziņa, nepareizi: zināma sirds. Jā pirmais vārds nenuoderētu, tad varētu ņemt vārdu „saziņa“ pēc leišu „sažine“, conscientia.

sirdslabprātība (II. Kor. 8, 2), vienkāršība, vientiesība (II. Kor. 11, 3. Kol. 3, 22), vācu Einfältigkeit.

sist. Mūsu sirdis sit (labāki: pukst). Lakstīgala sit (labāki: dzied jeb puoguo). Mani pats mestrs par bruņinieku sita (labāki: iecēla).

sivēns, reta, bet vecāka forma ir suvēns.

skudra, vecāks vārds: skudre (leišu skruzde).

skundētājs (Jūd. 16) vairāk parasts ir sūdzētājiem.

slepka vuot (jaunvārds), ap Raunu un Smiltēni runā: mušīt, nuomušīt.

slimība, vecs latviešu vārds ir sērdzība.

slimnīca, latviskāki: dziedinātava.

smekēt, tagad arī „gaumēt“, kas gan īsti nuozīmē: wahrnehmen, sich merken.

smekīgs, latviski: gards, ne gārds.

smekēt ir kultūras vārds un labāks nekā vācu dialektiskais „pīpēt“.

smērēt, latviski: ziest (luokāms pēc „sviest“ parauga).

sniegbalts nuo vācu: schneeweiß, latviski: balts kā sniegs.

spaidis (Zāl. sak. 3, 10), spiestava.

spieduošs ir nepareizs divdabis, kur labāki teikt „spiežuošs“ jeb „spiedīgs“.

spieķis, **štoks**, **palka**, **vecāki vārdi ir**: niedre, lazda, buože, kūja, nūja, runga.

spijuons un **spiegs**, abi nuo vācu valuodas, latviešiem ir izlūks (Juoz. 2, 1).

splaudalas, **splaudakas**, **splaudekļi**. Ienaidnieku splaudalu uzlaizīšana nav tik vispārīgs tautas mānis, lai tādu neestētisku gadījumu varētu ieteikt arī dramā (Uguns un nakts, 136. l. p.).

spruogains, arī **čirkains** un **kudls**.

spāres, latviski: kabes.

spuole, tautas dziesmās: saiva, ķauce, čauče.

stampa, latviski: piestala (Zāl. sak. 27, 22), leitiski: grustuve.

stangas, latviski: lūkšas, lūkšņas, lūzna.

starpība (jau pie Glūka), Unterchied.

stārķis, labāki: starks, starķa, gandrš jeb svēteliš.

stelles, **strelles**, ap Ventspili **kangas**, ap Piebalgu **stāvi**, ap Raunu senāk **birde**; bet senie latviešu vārdi bijuši „stakles“ un „austuve“, kas apzīmējuši pie sienas piešlejamu aužamu ietaisi. Tādēļ arī Rainim Aizkraukļa pilī stēļu vietā vajadzētu varbūt minēt aužamās stakles jeb austuvi (Uguns un nakts).

strādniecība, pareizi: strādnieki. Sal. studentniecība.

striebs, pareizi: stiebrš.

striķis, labāki: valgs jeb virve.

strīdēties, latviski: tiepties (Ap. darbi 23, 9), tielēties, pirēties.

strīpa, švīka, rikšna, drīgzna, labāki: svītra.

strumbante, veci latviešu vārdi ir: prievīts, arī apsēja, līdzīgā nozīmē: sietava.

struobs, pareizi: stuobrs (sal. leišu stambras).

struops, arī truops.

studentniecība, pareizi: studenti, juo nav nekāda studentnieka; bet arī studentība neder, juo piedēklis ība aizrāda tikai uz kādu īpašību, bet nevis uz kādu ļaužu grupas kuopību.

stuo brs, skat. struobs.

stute, latviski: atspaidis.

svabadība (bībelē), tagad biežāki: brīvība.

sudraba - kalējs (Ap. darb. 19, 24), labāki: sidrabkalis.

sudrabs, vecāka forma ir sidrabs.

suga, arī kava.

sūkstēt, sūrstēt, labāki: sūstēt.

svētnīca, leišu: šventinyča, svēta vieta (II. Muoz. 28, 43).

svieksts, pareizi: sviests.

S.

Šauja, labāki: sauja.

šauš, sinonimi: sist, pērt.

še, ģier, здѣсь. Rīgā runā arī: „šejiēt“, kas ir pavisam nepareizi. Kā vācieši nerunā: „ģieren Sie“ un krievi: „здѣсите“, tā arī pa latviski nevar sacīt: „šejiēt“, juo uzrunā „še“ nuozīmē: „še ir“, nevis: „ģemiet“.

šķēle ir mazāka, riecenis lielāks, riks vēl lielāks un biezāks maizes gābals.

šķēres, senāk tikai dzirkles.

šķēri, apmesli (II. Muoz. 13, 48), labāki t. dziesmu meti un velki.

šķivis, skat. telēķis.

šļacīt, labāki: slacīt.

šļaka, jaunvārds: trieka, bībelē: melmeņu sērdzība.

šļaune, labāki: slaune, guovs ar baltu raibumu sānuos.

šļieka, labāki: slieka.

šņīpīsis, šņīpīsis, labāki: snīpis.

šņuore, latviski: aukla.

šņīces, кружева, latviski: mežģines.

šņūnuakmens, izburbējis uolis, radze, Raunā: purāsis.

švītra, labāki: svītra. Sal. strīpa.

T.

Tak nuo vācu: doch, dažreiz lietuots „bet“ vietā. Es griebeju tevi apmeklēt, tak (pareizi: bet) nebija vaļas.

tas kâ artikula daudzreiz apgrūtina lasīšanu: Ģeazus, Elīzas, tā Dieva vīra puisis (II. K. 5, 20. Pareizi: Ģeazus, Dieva vīra Elīzas puisis). Pat „tas Kungs“ ir pie reizas atmetams. Nāc iekšā, tu svētīts tā Kunga! (Pareizi: nāc iekšā, tu Kunga svētītais).

taupīt, arī saudzēt.

tautas gara mantas. Tautas gars attiecas drīzāk uz dzeju un mitoloģiju, bet nav zinātniski definējams vārds, kādēļ arī tautas tradīcijas nav piešķiramas šādam garam. Šā nenuosauc savas folkloras neviena tauta un arī mums šāds nuosaukums nebūtu vajadzīgs.

tāļu, labāki: tālu.

telēķis ir kultūras vārds un vairāk ieteicams lietošanai nekâ vācu dialektiskais šķivis, Scheibe.

tesmins, desmins, labāki: tsmens.

tēls (jau pie Glūka), Bild, Figur.

tielaiki (Meimaņa Estētika), nevajadzīgs saliktenis.

tiesība (jau pie Glūka), Recht.

tiešāmība (labāki: īstenība) ir nepareizi atvasināts vārds nuo apstākļu vārda: tiešām.

tikumisks, parastāks vārds ir: tikumīgs.

tirināt (Dāv. dz. 178, 40), kaitināt, apbēdināt.

trakība, pareizi: trakums.

truoksnis (II. Kor. 6, 5 un 12, 20) nemiers, dumpis.
truonis, guoda krēsls (Jer. 35, 30), leitiski: karal-
kreslas.

tūlzna, arī čulka, mazāka ir pūte.

tuomēr, arī taču untak, pēdējais nuo vācu: doch.

turpināt nav savienojams ar darbības vārdu. Turpina
uzbrukt, labāki: arvien vēl uzbrūk, turpina uzbrukumu.

tūvu, tūlu, tivu, pareizi: tuvū.

U.

Upuris, senāk: uperis, latviski arī: zieds.

upurēt, zieduot.

uz, nepareizi: ūz, daudzreiz ir burtiski tulkuots vācu
„auf“ un krievu „на“. Dabū par tuo visskaistākuo
drāniņu uz pasaules (на свете, latviski: pasaulē).
Skriet tas gan varēja uz slavū (на славу, latviski:
slavēni). Viņš ispildīja visu uz tuo labākuo
(auf's beste, latviski: ļuoti labi, cik labi varēdams).

uzduošana, Aufgabe, pareizi: uzdevums.

uzsist tulkuots nereti nuo vācu: aufschlagen. Tas uzsita
(latviski: atvēra, uzšķīra) grāmatu.

uzteikt, preisen, loben; fündigen ir: atsacīt.

uzturēšanās zīme, latviski: uzturāmā zīme.

uzvara, pareizi: uzvāra. Skat. uzvarēt.

uzvarēt, pareizi: uzvārēt, juo ir vēl darbības vārdi:
vārēt, pievārēt, pārvārēt, kamēr palīga verbs „varēt“
nesavienojas ar priedēkļiem.

V.

Vai ir lībiešu vārds, kas ir izspiedis vecuo latviešu vārdu
„ar“, kuŗu vēl lietuo veci ļaudis. Ar (pēc rakstu
valuodas: vai) tu zini?

vairuogs (bībelē: priekšturāmas bruņas) nuo darbības vārda „vairīties“ un karuoga galuotnes „uogs“, kas tuomēr nav uzskatāma par piedēkli.

vapenis, jaunvārdi: zīmuogs (atvasināts nuo zīmes un karuoga pēc vairuoga parauga) un ģērbuons (maisījums nuo „ģērbt“ uu krievu „репбъ“). Tagad zīmuogu sāk lietuot zieģeļa vietā.

vectēvs, Großvater, bet ne patriarcha nuozīmē, kā bībelē (Ap. darb. 1, 23), kur derētu sentēvs (leišu tulkuojumā: sentevis).

vedakla, labāki: vedekla.

vesaļs, pareizi: vesels, juo vispārēm runā: veselība, veselīgs, vešļuoties.

veša, jaunvārds: veļa.

vēdars, pareizi: vēders, juo runā taču: vēderiņš, vēderīgs.

vērbalka, latviešiem tai vietā ir vārdi: dziedrs, vārcele, sija.

vērgs, pareizi: vergs.

vēsture nuo „vēsts“ un izduomāta piedēkļa „ure“ atvasināts jaunvārds. Kultūras vārds „istorija“ gan nebija atmetams.

vidūtājība, latviski: starpniecība.

vidūtājs (Gal. 3, 19), **vidētājs** (līdz Glūka laikiem), latviski: starpnieks (leišu: tarpininkas).

vienvienīgs (Meimaņa Estētika), eindeutig, pareizāki: vienzīmīgs.

viesības, veeš Nīcas vārds ir: sērsības nuo „sērst“.

viesmīlīgs bībelē par daudz gaŗi aprakstīts: kas labprāt duod mājas vietu (I. Tim. 3, 2).

wilkties (latviski: pāriet) uz citu dzīvuokli.

vīlnaines, villaines jeb villānes tautas dziesmās nēsā tikai sievietes, bet tālākā senātnē laikam gan arī vīrieši, kā gluži pareizi raksta arī Rainis (Uguns un nakts, 12 l. p.)

viņš daudzreiz „savs“ vietā. Necienīga ir tā tauta, kuŗa ar prieku nedara visu viņas (pareizi: sava) guoda labā virsaitis, kunings un kunigaikstis ir leišu vārdi; seniem latviešiem bija savi lielkungi un kungi un laikam arī valduoņi un vaduoņi.

vispārināt (jaunvārds) verallgemeinern.

viteņi, grīda virs laivas ribām.

vitēt, latviski: balsināt, arī baltuot (Ap. darb. 23, 3).

vīrišķa (pareizi: vīriešu) kārta.

Z.

Zalve (I. Zām. 8, 13), labāki: zāles.

zeme, Erde, Land. Dzīvuot uz laukiem (nevis: uz zemēm).

zemniecība, pareizi: zemnieki. Sal. studentniecība.

zēģele (kuģim un laivai), latviski: buŗa.

ziedzīgs, pareizi: nuoziedzīgs.

ziegties, pareizi: nuoziegties.

zieģelis, zēģele (dokumentiem) tagad parasti: zīmuogs. Sal. vāpenis.

zilbe, jaunvārds: balsiens.

zināšana (garīguos rakstus), Wissenschaft, tad: zināmība, tad atkal: zinātnība, tad Vēbera zinība un beidzuot: zinātne.

zinisks, labāki: zinātnisks.

zinība. Skat. zināšana.

zivs, rets bet vecāks vārds ir: zuvs (leišu: žuvīs).

zuole, t. dziesmās: kurpes dibens.

zupa, bībelē: virums (leišu: viralas) un sula (Suoģ. 6, 20).

Z.

Žibēt, labāki: zibēt.

žīds tautas valudā; tikai garīguos rakstuos: jūds un ebrejs.

žuods, labāki: zuods.

žvadzināt, labāki: zvadzināt.
